

På jakt efter Mumin

Lars Hertzberg frågade sig i en kolumn för några år sedan hur mycket identitet människan egentligen behöver. Det är ett brännande ämne. 2005 beslutade Folktingssessionen i Pargas följande: "ett ledmotiv i Folktingets verksamhet skall vara att stärka den finlandssvenska identitetsupplevelsen". Hertzberg å sin sida ser inte vad finlandssvenskarna har att vinna på att framhäva sin identitet, utan menar att nationalismen snarare är en farsot. Hertzberg må ha rätt, men likväl tycks finlandssvenskarna kämpa med identiteten och självbilden. Vissa letar, naturligt nog, efter den i litteraturen och konsten.

Den isolering och marginalisering som en del finlandssvenskar upplever har bland annat kallats det trånga rummet, isflaket, Mumindalen och ankdammen. Frågan är dock hur kärt detta barn, det vill säga minoritetsrollen, är ur ett litterärt perspektiv. Tomas Warburton menar att medan utanförskapet å ena sidan kan anses vara drivkraften bakom såväl de världskända finlandssvenska modernisterna som de populära nutida prosaisterna, kan det å andra sidan tänkas hämmande för kreativiteten att ha en alltför liten publik, och ett alltför litet forum. Enligt Merete Mazzarella ställs mycket riktigt krav på författarna, krav på att litteraturen ska vara representativ för finlandssvenskarna. Författarna måste också förhålla sig till den undergångsstämpel som sattes på deras språk för över 150 år sedan.

Mazzarella skriver att hon önskar att dagens finlandssvenska ungdomar ställde sig frågan vad det finlandssvenska i den finlandssvenska litteraturen i själva verket utgörs av. Det är en intressant tanke, men projektet skulle lika gärna kunna uppfattas som meningslöst. Finlandssvenskarna som minoritet är i själva verket en lika heterogen grupp som majoriteten: finnarna. Möjligen kan den urbana kulturen sägas ha en längre finlandssvensk än finskspråkig historia, enligt Anna-Maria Åström. Hon menar också att språket i sig är den främsta skillnaden mellan den finska och den finlandssvenska kulturen. *Hur* man säger något är givetvis intressant, men ännu intressantare i det här fallet är snarare *vad* man säger – om det går att separera *vad* från *hur*. Bortser man från det diskursteoretiska argumentet att allt är text, så blir litteraturen en rätt självklar källa att leta efter finlandssvenskheten i. Frågan är dock om det finns något specifikt finlandssvenskt, och hur det i så fall skiljer sig från det finska? Eller kanske man måste i Hertzbergs anda fråga sig, om

och i så fall varför man vill hitta en skillnad? Vill man inte hitta avvikelser och egenheter framstår letandet som poänglöst.

En person med en stark identitet är enligt Åström den som har god självmedvetenhet. Men varken den språkliga identiteten eller den nationella behöver vara den totala identitetens viktigaste element. För vissa är säkerligen ålder, klass, kön, sysselsättning eller var man bor viktigare. Att diskussionen om vad det innebär att vara finlandssvensk är så vital skulle därmed tyda på att det, i Åströms termer, brister i överenskommelsen mellan många finlandssvenskars jag och deras omgivning, samt att den språkliga och nationella identiteten upptar en ganska stor och viktig del av identiteten i sin helhet.

Är man sålunda intresserad av att fastslå vad det finlandssvenska i litteraturen består i, går det kanske att argumentera för att vissa motiv eller teman är utmärkande för finlandssvenskheten. Ensamhet, utanförskap och självupptagenhet är teman som ibland omtalas som typiska hos de finlandssvenska författarna. Utmärkande finlandssvenska symboler kan vara de rödgula färgerna, frisinnighet och tolerans, skärgården. Språktekniska skillnader är ur ett identitetsperspektiv kanske ointressanta, men vissa finlandismer kan tänkas vara kulturellt viktiga och avgörande för hur den finlandssvenska verkligheten beskrivs.

Tomas Warburton beskriver det som ett vanskligt projekt att finna någon för finlandssvenska författare gemensam nationalkaraktär. Litteraturen kring 1900-talets första hälft har dock vissa genomgående socialelitistiska drag, i och med att författarna delar en privilegierad borgerlig bakgrund. Om man generaliserar handlar det alltså om en medelklasslitteratur som avhandlar medelklassproblem.

Antagligen vore det till gagn för både finlandssvenskarna och finnarna om den socialelitistiska myten om Muminfrossarna krossades. Eller finns det fog för avundsjuka? Organisationer som Sannfinländarna bör fråga sig vad som egentligen är så hotfullt eller fel med svenskan i Finland. Men kanske borde också finlandssvenskarna rannsaka sig själva. Det gör bland annat poeten Peter Mickwitz i sin senaste diktsamling, *Där bara diset återstår av paradiset*. Frågan är om isoleringen bara kan brytas från ett håll.

Karin Högström